3. Μικρο-Κλίμακα: Εμβάθυνση σε δύο περιπτώσεις μελέτης

3. 1. Οι *'μπαχτσέδες'* του κέντρου

Σοφία Βυζοβίτη

Η ενότητα εμβαθύνει στους τόπους συνεύρεσης μεταναστών εστιάζοντας σε δύο κατεξοχήν δημόσιους χώρους του κέντρου της Θεσσαλονίκης: την Πλατεία Μακεδονομάχων (στην Αχειροποίητο) και την Πλατεία Δικαστηρίων (στο βόρειο τμήμα της Αριστοτέλους). Εδώ η φυσική παρουσία των μεταναστών ορισμένες χρονικές στιγμές αποκτά κρίσιμη μάζα υποσκελίζοντας αυτή των γηγενών. Η ποσοτική υπεροχή καθιστά την οικειοποίηση των αστικών αυτών χώρων στην αντίληψη γηγενών και μεταναστών ως σχεδόν αποκλειστική. Εμπεδωμένοι στο γνωστικό χάρτη των μεταναστών οι αναδυόμενοι αυτοί δημόσιοι χώροι έχουν αποκτήσει νέα ονόματα. *'Μπάτσα*[5] *Κορτσάρβε'* ή *'Μπαχτσές της Κορυτσάς'* η *'Αλβανικό πάρκο'* για την Πλατεία Μακεδονομάχων και *'Μπαχτσέ των Ρούσων'* η *'Αριστοτέλους'* για την Πλατεία Δικαστηρίων. Παρότι οι Θεσσαλονικείς στην πλειοψηφία τους γνωρίζουν για την παρουσία μεταναστών στην πλατεία Δικαστηρίων, οι περισσότεροι αγνοούμε τη σημασία των τόπων αυτών για τους μετανάστες.
Για τις κοινότητες των μεταναστών οι τόποι αυτοί έχουν συμβολική αξία και αποτελούν τοπόσημα στην εμπειρία της πόλης. Δεδομένου του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν οι ομάδες αυτές, ανακτώντας το φυσικό χώρο οι μετανάστες αναπληρώνουν το συμβολικό έλλειμμα, εγκαθιστούν στο χώρο την πολιτισμική τους ταυτότητα, 'ανήκουν' στην πόλη . Στις δύο αυτές πλατείες για τις ομάδες των μεταναστών επιτελείται η κοινωνική συνεύρεση, η συνάντηση με φίλους και συντοπίτες, η ανταλλαγή πληροφορίας, η αναψυχή. Δραστηριότητες που παραδοσιακά επιτελούνταν στους δημόσιους χώρους και που τα τελευταία χρόνια έχουν εκλείψει από τις πρακτικές των ελλήνων πολιτών.

[5] Στα Αλβανικά 'μπάτσα' είναι το περιβόλι και 'μπαχτσές' ο κήπος. Στην Κορυτσά οι κήποι και τα περιβόλια αποτελούν τόπους κοινωνικής συνεύρεσης.

Μεθοδολογία και Μέθοδος έρευνας

Μελετώ την 'τακτική' εγκατάσταση των μεταναστών στις δύο πλατείες ως επακόλουθο της *'κατ' έξακολούθηση αυθόρμητης'* κατοίκησης τους. Καταγράφω τις ζωτικές για τις κοινότητες λειτουργιες που επιτελούνται εκει και το πως εγγράφονται αυτές στο χώρο. Αναγνωρίζω τις περιβαλλοντικές συνθήκες που συντελούν στην οικειοποίηση των πλατειών από τους μετανάστες (καθώς και από άλλες κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες) και εκθέτω τις *'αναγκαίες αλλά όχι ικανές'* περιβαλλοντικές συνθήκες που συντελούν στην ανάδυση των δημοσίων αυτών χώρων. Διαπιστώνω εάν υπάρχει πολιπολιτισμική συγκατοίκηση και δια-πολιτισμική ανταλλαγή στους δημόσιους αυτούς χώρους η πρόκειται για αμοιβαίο αποκλεισμό γηγενών και αλλοδαπών. Υποστηρίζω τη συμβολή της πολύ-πολιτισμική ς συγκατοίκησης, όπως καταγράφεται στις περιπτώσεις αυτές, στην επικαιροποίηση της σημασίας του δημόσιου αστικού χώρου.

Η έρευνα στους *'μπαχτσέδες'* του κέντρου αποτελεί ποιοτική κοινωνική-χωρική έρευνα. Βασίζεται στην συμμετοχική παρατήρηση και την εν πεδίω συλλογή εμπειρικών δεδομένων. Χρησιμοποιεί πρακτικές από το πεδίο της ανθρωπολογίας και περιβαλλοντικής ψυχολογίας όπως έχουν εφαρμοστεί παραδειγματικά από τους ερευνητές William Whyte και John Zeisel, πρωτοπόρους της αρχιτεκτονικής προσέγγισης 'άνθρωπος-περιβάλλον'.

Η έρευνα πεδίου περιλαμβάνει απλή παρατήρηση, συνομιλία γύρω από 5 βασικές ερωτήσεις[6], και χαρτογράφηση με διαγραμματική σήμανση στις κατόψεις των πλατειών και φωτογραφίες. Η έρευνα πεδίου διεξάγεται την Άνοιξη του 2006 (Μάρτιο-Ιούνιο). Επισκέψεις στο πεδίο[7] διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου στοχεύοντας να αποθανατίσουν (συλλάβουν) την κατάσταση των πραγμάτων και μεταβολές τους στις δύο πλατείες.

---

[6]

Βασικές ερωτήσεις σε ολους τους χρήστες της πλατείας:
Απο που είστε;Που μένετε;
Πόσο συχνα ερχεστε εδώ; Για ποιο λόγο;
Σας αρέσει εδώ? Για ποιο λόγο;
Ειδικά στους Έλληνες:
Σας ενοχλουν οι μετανάστες;

[7]

Αναλυτικό Ημερολόγιο παρατηρήσεων

1. Παρασκευή 31 Μαρτίου 2006, ώρα 19:30 (φωτο-συνομιλία)
2. Τρίτη 9 Μαίου 2006, ώρα 18:30 (συνομιλία)
3. Σάββατο 13 Μαίου 2006, ώρα 14:00 (φωτο - συνομιλία)
4. Σάββατο 27 Μαίου 2006, ώρα 14:00 (φωτο- συνομιλία -χαρτης)
5. Σάββατο 27 Μαίου 2006, ώρα 20:00 (φωτο- συνομιλία -χαρτης)
6. Παρασκευή 16 Ιουνίου, ώρα 20:00 (φωτο- συνομιλία -χαρτης)

Στην ταξινόμηση του πεδίου, όπως διαμορφώνεται και στη χαρτογράφηση διακρίνονται τα εξής χαρακτηριστικά:

- Υποκείμενα: χώρα προέλευσης, φύλο, ηλικία, ειδικό ενδιαφέρον
- Δράσεις: εμφανής δραστηριότητα και συμπεριφορά
- Χώροι: προσβάσεις, τύπος αστικού χώρου, αστικός εξοπλισμός,

Βάση της εν πεδίω συλλογής εμπειρικών δεδομένων κατασκευάζω ένα περιβαλλοντικό – ανθρωπολογικό μοντέλο που συσχετίζει τις ομάδες (υποκείμενα), τη δραστηριότητα τους (δράσεις) και τον χώρο της.

Σύνοψη παρατηρήσεων στο πεδίο

Μορφολογία των πλατειών

Η πλατεία Δικαστηρίων (εικόνα 5) είναι από τους μεγαλύτερους ανοιχτούς αστικούς χώρους του κέντρου της Θεσσαλονίκης. Οριοθετείται από τις οδούς Εγνατία, Χαλκέων, Μητροπολίτου Γενναδίου και Φιλίππου.
Έχει διαστάσεις 175 Χ 280 μέτρα (49000τμ) και περιλαμβάνει δυο σημαντικά μνημεία της πόλης, τη βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας των Χαλκέων και τα λουτρά Παράδεισος ή Μπέη Χαμάμ καθώς και τον ανδριάντα του Ελευθέριου Βενιζέλου. Ανασχεδιάστηκε το 1997 από τον αρχιτέκτονα Δ. Σιμώνη. Περιλαμβάνει μεγάλες επιφάνειες πρασίνου με αρκετά πεύκα και λεύκες, μια βρύση, πολλά φωτιστικά καθώς και ποικιλόμορφες διαμορφώσεις δαπέδου από μάρμαρο και μικρά παγκάκια από πωρόλιθο.

Η πλατεία Μακεδονομάχων (εικόνα 6) βρίσκεται δυο οικοδομικά τετράγωνα ανατολικά της πλατείας Δικαστηρίων. Οριοθετείται από τις οδούς Εγνατία, Πλάτωνος, Αγίας Σοφίας και Ιουστινιανού και βρίσκεται απέναντι από το βυζαντινό ναό της Αχειροποίητου (Αγία Παρασκευή). Έχει διαστάσεις 40Χ90 μέτρα (3600τμ). Σχεδιάστηκε το 1968 από τον αρχιτέκτονα Α. Παππαγιάννη του Αρχιτεκτονικού τμήματος του Δήμου Θεσσαλονίκης. Παρουσιάζει μια σχεδόν ρετρό εικόνα ελληνικής πλατείας: πλακόστρωση με λευκές τσιμεντόπλακες, παρτέρια με γκαζόν και ανθοφυτεύσεις, παγκάκια ξύλινα βαμμένα κόκκινα. Περιλαμβάνει σιντριβάνι, βρύση και το μνημείο των

Μακεδονομάχων, μια σειρά από προτομές ελλήνων αγωνιστών των Βαλκανικών πολέμων.

Ως δοχεία ανθρώπινης δραστηριότητας οι δυο πλατείες παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες και λόγω της γειτνίασης τους σε πρώτη φάση θα τις εξετάσουμε συνολικά. Η σύγκριση των δύο γίνεται στην τελική ενότητα.

Εικόνα 5: Κάτοψη της Πλατείας Δικαστηρίων (Πηγή: Δήμος Θεσσαλονίκης)

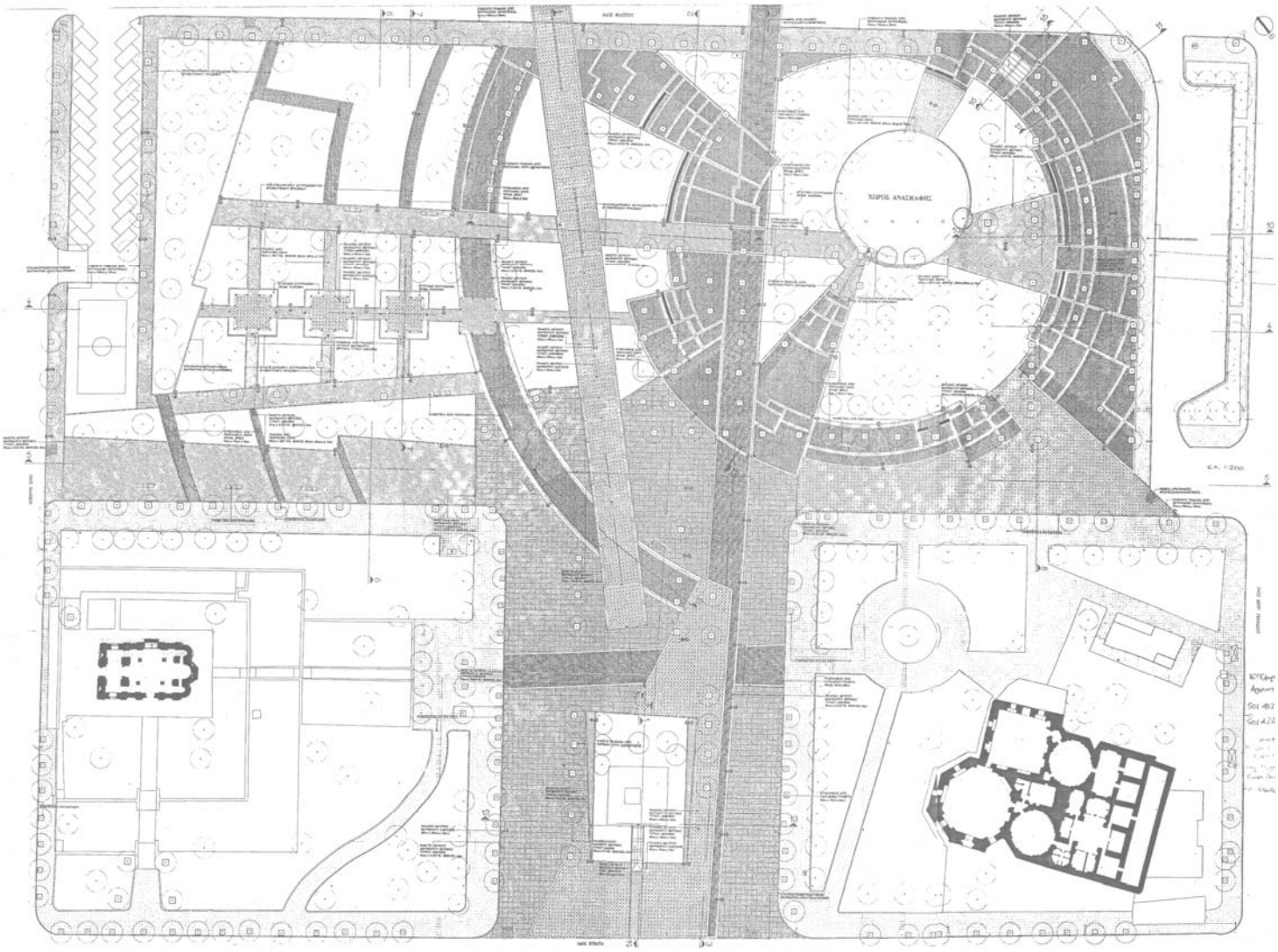

Εικόνα 6: Κάτοψη της Πλατείας Μακεδονομάχων (Πηγή: Δήμος Θεσσαλονίκης)

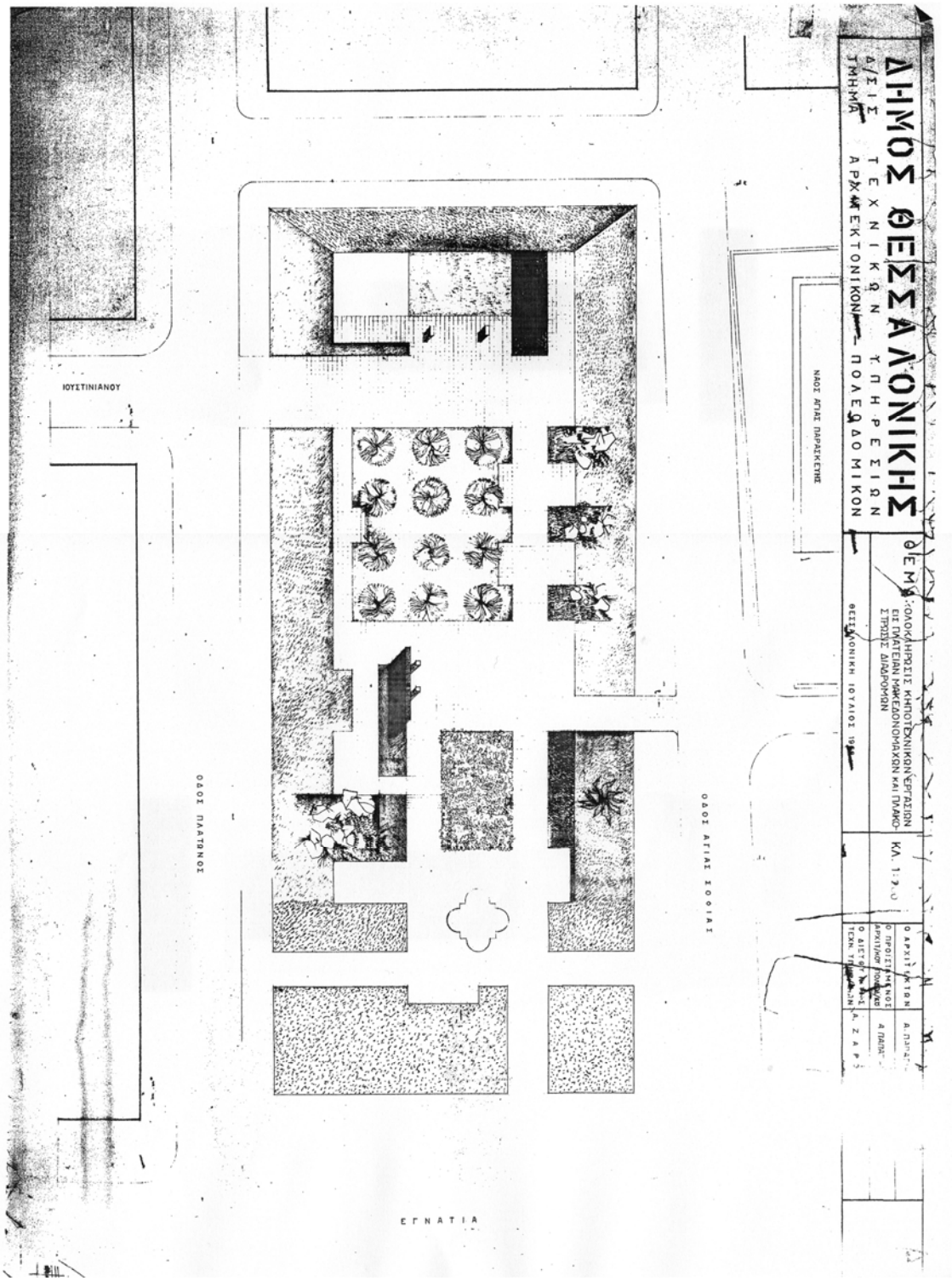

Δημογραφία των πλατειών

Οι δυο μεγάλες αυτές πλατείες του κέντρου της Θεσσαλονίκης παρουσιάζουν ανθρωπολογική 'βιοποικιλότητα'. Το σύνολο των θαμώνων τους παρουσιάζει πλούσια διαστρωμάτωση τόσο κατά χώρα προέλευσης, όσο κατά φύλλο και ηλικία. Αναπτύσσεται παρακάτω μια βασική δημογραφική ταξινόμηση επικεντρώνοντας στους τακτικούς χρήστες των πλατειών, δηλαδή στις ομάδες που όπως παρατηρήθηκε τις οικειοποιούνται κατ' εξακολούθηση.
Στην πλειοψηφία τους οι θαμώνες των πλατειών κατάγονται από την Αλβανία και τη Γεωργία. Επίσης λόγω της εγγύτητας με το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων Θεσσαλονίκης συχνάζουν στην πλατεία Δικαστηρίων πρόσφυγες με καταγωγή από την Αφρική και τη Μέση Ανατολή: Αφγανοί, Ιρανοί, Κούρδοι, Αφρικανοί από Sierra Leone, Ερυθραία, Αιθιοπία, Σομαλία, Νιγηρία. Επίσης εμφανίζονται αρκετοί Ρώσοι, Ουκρανοί, Βούλγαροι και Τούρκοι. Τέλος τακτική είναι η παρουσία δυτικών αλλοδαπών με την ιδιότητα του τουρίστα. Όπως παρατηρήθηκε η φυσική παρουσία των Ελλήνων πολιτών στις δύο πλατείες είναι σαφώς χαμηλότερη από αυτή των μεταναστών.

Εδώ οφείλουμε να διευκρινίσουμε την επιλογή της χώρας προέλευσης ως ταξινομικό εργαλείο στη δημογραφία των πλατειών. Οι στατιστικές έρευνες καταμετρούν τον πληθυσμό των αλλοδαπών επί τη βάση της ιθαγένειας (ή παλαιοτέρα υπηκοότητας). Ωστόσο η κοινωνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα των μεταναστών αδυνατεί να περιγραφεί μέσω του θεσμικού αυτού όρου. Όπως έχει προαναφερθεί σε άλλα κεφάλαια της έρευνας πολλοί μετανάστες από τη Γεωργία έχουν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια όντας παλιννοστούντες ομογενείς Πόντιοι, όπως και αρκετοί μετανάστες από την Αλβανία όντας ομογενείς βορειοηπειρώτες από την Κορυτσά. Η πολιτισμική ιδιαιτερότητα των ομάδων αυτών, ως μετανάστες, παρά το γεγονός ότι θεσμικά αποτελούν έλληνες πολίτες περιγράφεται ορθότερα μέσω της καταγωγής, της χώρας προέλευσης όπως εκφράζεται και με τη μητρική τους γλώσσα (Ρωσικά, Ποντιακά ή Αλβανικά).

Εάν και η έρευνα δεν είναι ποσοτική βάση της χαρτογράφησης μπορεί να οργανωθεί η εξής ιεραρχία στο φάσμα χωρών προέλευσης των μεταναστών που εμφανίζονται στο πεδίο:

- Γεωργιανοί
- Αλβανοί
- Έλληνες
- Αφγανοί
- Σομαλοί
- Ρώσοι
- Βούλγαροι
- Ουκρανοί
- Τούρκοι
- Πολίτες Ε.Ε. και δυτικοί αλλοδαποί τουρίστες

Η διαστρωμάτωση κατά φύλλο και ηλικία διαφοροποιείται κατά χώρα καταγωγής. Η ομάδα των Αλβανών παρουσιάζει πλήρες ηλικιακό – φυλετικό φάσμα. Η ομάδα των Γεωργιανών στην πλειοψηφία απαρτίζεται από ηλικιωμένους και ενήλικες άνδρες, με περιορισμένη παρουσία γυναικών. Οι ομάδες των Αφγανών, Σομαλών απαρτίζονται κυρίως από μητέρες και μικρά παιδιά και σπανιότερα από ομογένειες.
Διατρέχοντας το φάσμα των χωρών καταγωγής η κατηγοριοποίηση κατά ηλικία και φύλλο στο σύνολό της παρουσιάζει την εξής ιεραρχία:

Ηλικιωμένοι (γυναίκες και άνδρες)
Ενήλικες (μητέρα η και σπανιότερα πατέρας) με παιδιά
Παιδιά (αγόρια και κορίτσια)
Ενήλικες χωρίς παιδιά (κυρίως νέοι άνδρες και σπανιότερα γυναίκες)
Έφηβοι (αγόρια αλλά και κορίτσια)

Από τις ομάδες των ελλήνων εκλείπει η παρουσία νέων ενηλίκων ανδρών και γυναικών εξαίρεση παθολογικές ομάδες όπως οι άστεγοι και οι αλκοολικοί της Πλατείας Μακεδονομάχων αλλά και ομάδων ειδικού ενδιαφέροντος όπως ο ‘σκυλόκοσμος’ και οι έφηβοι ‘sk8ερς’ της Πλατείας Δικαστηρίων.

Η κατοίκηση των πλατειών

Η κατοίκηση μιας πλατείας είναι πάντοτε δυναμική, διαφοροποιείται στο χρόνο, ποιοτικά και ποσοτικά. Η πλατεία Μακεδονομάχων και η πλατεία Δικαστηρίων εξετάζονται εδώ ως δοχεία δραστηριότητας που μεταβάλλεται σε μικρά χρονικά διαστήματα. Εφόσον η παρούσα έρευνα είναι συγχρονική (και περιορισμένη) δεν αναλύουμε μεταβολές σε βάθος χρόνου. Η εποπτεία μας της κατοίκησης των πλατειών περιορίζεται στον κύκλο της ημέρας και της εβδομάδας κατά τη διάρκεια τριών μηνών (Μάρτιος-Ιούνιος 2006). Δεδομένων των κλιματολογικών συνθηκών, αυτονόητα θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο οι πλατείες παρουσιάζουν τη μέγιστη πυκνότητα και ένταση χρήσης. Παρόλα αυτά –όπως μαθαίνουμε από μαρτυρίες- ακόμα και στις περιόδους χαμηλής έντασης χρήσης, από το Νοέμβριο μέχρι τον Απρίλιο η παρουσία των μεταναστών στις πλατείες είναι και συνεχής και πολυπληθής.

Στην ενότητα αυτή επικεντρώνω σε μέρες και ώρες αιχμής, δηλαδή υψηλής πυκνότητας και έντονης χρήσης των πλατειών, μελετώντας την κατανομή των ομάδων και των δραστηριοτήτων τους στο χώρο. Όπως παρατηρήθηκε μέγιστη ένταση χρήσης των πλατειών κατά τη διάρκεια της έρευνας έχουμε κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου και τα βράδια των καθημερινών.

Οι δραστηριότητα των θαμώνων της πλατείας διαφοροποιείται κατά ηλικία και φύλλο αλλά και κατά χώρα καταγωγής δεδομένων των συνηθειών και πρακτικών που κάθε μετανάστης μεταφέρει από τον τόπο καταγωγής του[8].

Οι διακριτές ομάδες που οικειοποιούνται τους χώρους των πλατειών εμπλέκονται σε διακριτές δραστηριότητες όπως η βόλτα, η συνάντηση με φίλους και γνωστούς, το ομαδικό παιχνίδι, (ενηλίκων, εφήβων και παιδιών) η μάζωξη, η συζήτηση, η κουβεντούλα, το φαγοπότι. Όπως με πληροφορεί η Αλβανίδα οικιακοί βοηθός μου οι γέροι συνηθίζουν να λένε *'γκριά φεύγω εγώ, πάω στο πάρκο να τα λέω με τους φίλους μου'*. Στο *'μπαχτσέ'* μαζεύονται και *'λένε τα βάσανά τους, τα βγάλουνε από μέσα τους'*, επίσης ανακοινώνουν τα νέα της οικογένειας τους, κάνουν προξενιά.

[8] Όπως δηλώνει ο Ομηρος Γραμματόπουλος (παρατημα - συνεντευξεις)
'Στο χωριό μου στη Γεωργία, το Τσιχιβάρι, στα ελληνικά Ματωμένος Σταυρός, αυτό το πραγμα γίνεται, μαζέυονται όλοι οι παππούδες στην πλατεία. Ετσι κι εδώ. Ολοι ξέρουν την Αριστοτέλους, είναι στέκι. Ατομα που μεγαλώνουν στο χωριο οταν ερχονται εδώ αρρωσταίνουν μέσα στο σπίτι'.

Η κατεξοχήν λειτουργία που επιτελείται εδώ είναι η κοινωνική συνεύρεση, οφέλη της οποίας μπορούμε να θεωρήσουμε την ανταλλαγή πληροφορίας, την αίσθηση του ανήκειν, την αναψυχή.

Όπως παρατηρήθηκε στην Πλατεία Δικαστηρίων:

Γεωργιανοί, ενήλικες και ηλικιωμένοι άνδρες, συνηθίζουν να μαζεύονται σε ομάδες των 6-8 και να παίζουν χαρτιά, να συζητάνε, να καπνίζουν και να πίνουν. Μένουν για 4-5 ώρες. Έρχονται χωρίς τις γυναίκες τους από το πρωί μέχρι το απόγευμα και οι περισσότεροι έχουν επιστρέψει σπίτι το βραδάκι. Χρησιμοποιούν τα παγκάκια ως τραπέζι παιχνιδιού και φέρνουν πλαστικά κασόνια η καρεκλάκια γα καθίσματα.

Γεωργιανές ενήλικες γυναίκες μαζεύονται κοντά στους άνδρες που παίζουν χαρτιά. Μερικές πουλάνε σπόρια η τσιγάρα. Άλλες κάνουν διάλειμμα από την αγορά.

Γεωργιανοί έφηβοι έρχονται με ποδήλατο η βεσπάκι. Έρχονται τακτικά το βραδάκι και την αράζουν στην πλατεία μερικές ώρες, συναντούν εδώ τους φίλους τους, γνωρίζουν κορίτσια.

Γεωργιανές μητέρες έρχονται το απόγευμα και βραδάκι στην παιδική χαρά.

Αλβανίδες μητέρες έρχονται στην παιδική χαρά συνήθως μαζί με τους άνδρες τους.

Αφγανές μητέρες του Κέντρου Υποδοχής Προσφύγων έρχονται κάθε βραδάκι με τα παιδιά τους. Κάθονται στα παγκάκι που βλέπουν συν Εγνατία και κουβεντιάζουν, βολτάρουν μέχρι την παιδική χαρά.

Σομαλοί έρχονται οικογενειακώς το βραδάκι .

Ελληνίδες ηλικιωμένες κυρίες έρχονται το βραδάκι για βόλτα.

Μια παρέα έλληνες φιλόζωοι που αυτοαποκαλούνται σκυλόκοσμος μαζεύονται κάθε βράδυ με τα ζώα τους.

Μια ομάδα παιδιών (4 Έλληνες, 1 Τούρκος, 1 Αφγανός, 1 Σομαλός, 6 Πόντιοι, 2 Γεωργιανοί) παίζει τακτικά το βραδάκι ποδόσφαιρο.

Τουρίστες κάνουν διάλειμμα από την περιήγησή τους στα μνημεία.

Όπως παρατηρήθηκε στην Πλατεία Μακεδονομάχων:

Οι Αλβανοί ενήλικες και ηλικιωμένοι άνδρες, συνηθίζουν να μαζεύονται σε ομάδες των 6-8 και να παίζουν ντόμινο, να συζητάνε και να καπνίζουν.

Έρχονται από το απόγευμα μέχρι το βραδάκι. Μένουν για 4-5 ώρες. Χρησιμοποιούν τα παγκάκια ως τραπέζι παιχνιδιού και τα κάγκελα η πλαστικά κασόνια γα καθίσματα. Πολλοί έρχονται μαζί με τις γυναίκες τους και τα παιδιά τους που μαζεύονται σε ξεχωριστά σημεία της πλατείας.

Οι Αλβανοί έφηβοι έρχονται το βραδάκι. Συνηθίζουν να μαζεύονται σε ομάδες των 3 να συζητάνε, να χαζεύουν και να καπνίζουν. Λέγεται ότι μερικοί πίνουν και κάνουν φασαρίες.

Οι Αλβανίδες μητέρες έρχονται στην παιδική χαρά συνήθως μαζί με τους άνδρες τους. Μαζεύονται σε μεγάλες παρέες και κουβεντιάζουν παρακολουθώντας ταυτόχρονα τα παιδιά τους.

Τα Αλβανάκια έρχονται μαζί με τους γονείς τους η μόνα τους και παίζουν σε μεγάλες παρέες.

Γεωργιανές ενήλικες γυναίκες μαζεύονται μερικές φορές κοντά σε ελληνίδες. Κουβεντιάζουν και συναντούν γνωστούς.

Γεωργιανοί, ενήλικες και ηλικιωμένοι άνδρες, συνηθίζουν να μαζεύονται σε ομάδες των 6-8 και να παίζουν χαρτιά, να συζητάνε, να καπνίζουν.

Έλληνες άστεγοι να διαμένουν στα παγκάκια προς την Εγνατία. Μαζί τους αλκοολικοί και χασομέρηδες.

Οι ελληνίδες ηλικιωμένες κυρίες έρχονται το βραδάκι για βόλτα.

Μια ομάδα εφήβων (Αλβανοί και Πόντιοι) παίζει τακτικά το βραδάκι ποδόσφαιρο.

Ελληνίδες έφηβοι έρχονται και τους παρακολουθούν να παίζουν.

Τουρίστες κάνουν διάλειμμα από την περιήγησή τους στα μνημεία.

Ομάδες και δράσεις στον χώρο και τον χρόνο

Και οι δύο πλατείες παρουσιάζουν ένταση χρήσης. Παρατηρήθηκε ταυτόχρονα και διαδοχή ομάδων και δραστηριοτήτων ειδικά στις ώρες αιχμής. Δεδομένης της εντατικής χρήσης των πλατειών παρουσιάζεται σταθερότητα στην 'κατ εξακολούθιση αυθόρμητη' κατανομή υποκειμένων και δρασεων στο χώρο. Διακριτές ομάδες κατ' εξακολούθιση καταλαμβάνουν διακριτές περιοχές για διακριτές δραστηριότητες. Στην κατανομή των ομάδων στο χώρο διακρίνονται θύλακες εθνοτήτων αλλά και περιοχές ανάμειξης.

Τα παιδιά συνήθως παίζουν μαζί. Οι ενήλικες συγκεντρώνονται φτιάχνοντας θύλακες καταγωγής, φύλου, ηλικίας και/ή ενδιαφέροντας. Υπάρχουν ζώνες

επικράτειας και ζώνες ανταλλαγής. Στην πλατεία Μακεδονομάχων η ομάδα των Αλβανών έχει οικειοποιηθεί τη Βορειοδυτική πλευρά της πλατείας . Σε στιγμές εντατικής χρήσης στις ζώνες ανταλλαγής εδαφοκυριαρχούν οι πολυπληθέστερες ομάδες εκτοπίζοντας τις ολιγάριθμες στις στιγμές εντατικής χρήσης. Παρατηρήθηκε να συνυπάρχουν ομάδες ηλικιωμένων μεταναστριών με ομάδες ηλικιωμένων ελληνίδων.

Οι ομάδες που διαδέχονται χρονικά η μια την άλλη σε περιοχή της Πλατείας Δικαστηρίων (άξονας Ιουστινιανού):
από το πρωί έως το απόγευμα

- Γεωργιανοί, ενήλικες και ηλικιωμένοι άνδρες
- Γεωργιανές ενήλικες γυναίκες

από το απόγευμα έως το βράδυ

- Παιδιά που παίζουν ποδόσφαιρο
- Οικογένειες Αφγανών, Σομαλών
- Μητέρες με παιδιά από Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων

Οι ομάδες που βρίσκονται ταυτόχρονα στην Πλατεία Μακεδονομάχων:

- Αλβανοί
- Αλβανίδες μητέρες
- Παιδία (Αλβανία, Ελλάδα, γεωργία)
- Έλληνες Άστεγοι
- Ελληνίδες ηλικιωμένες γυναίκες
- Έλληνες ηλικιωμένοι άνδρες
- Γεωργιανές ενήλικες γυναίκες
- Γεωργιανοί, ενήλικες άνδρες

Μπορούμε να διακρίνουμε τις δραστηριότητες των ομάδων στις πλατείες ανάλογα με τη χωρική τους υπόσταση σε στατικές και δυναμικές δραστηριότητες.

- Στατικές δραστηριότητες αποτελούν το επιτραπέζιο παιχνίδι ενηλίκων (χαρτιά – ντόμινο) η μάζωξη και η κουβεντούλα.

- Δυναμικές δραστηριότητες αποτελούν το ομαδικό παιχνίδι είτε παιδικό (παιδική χαρά) είτε εφηβικό, η βόλτα (με η χωρίς σκύλο), το ενεργητικό παιχνίδι (ποδόσφαιρο, ποδήλατο, σκειτμποαρντ).

Η κατανομή δραστηριότητας ανάλογα με την χωρική της υπόσταση επηρεάζεται σημαντικά από τη μορφολογία της πλατείας. Οι παρακάτω τρεις κύριες δραστηριότητες εξαρτώνται άμεσα από τη μορφολογία του δοχείου τους και λαμβάνουν τακτικά χώρα σε διακεκριμένες περιοχές των πλατειών.

Τα επιτραπέζια παιχνίδια (χαρτιά η ντόμινο)
Στην πλατεία Μακεδονομάχων χαρτιά η ντόμινο παίζουν γύρω από τα μεγάλα ξύλινα παγκάκια. Στην πλατεία Δικαστηρίων παίζουν χαρτιά (πόκερ και 31) πάνω στα καθιστικά από πωρόλιθο. Πρωί έως το απόγευμα και λιγότεροι το βράδυ.

Η κουβεντούλα
Στην πλατεία Μακεδονομάχων γίνεται στα παγκάκια η στα κάγκελα, γύρω από την παιδική χαρά και κοντά στο σιντριβάνι. Στην πλατεία Δικαστηρίων μαζεύονται κάτω από τα δέντρα στο γρασίδι, γύρω από τα καθιστικά από πωρόλιθο, γύρω από την παιδική χαρά. Όλη μέρα.

Η παιδική χαρά
Και στις δύο πλατείες η ειδικά διαμορφωμένη παιδική χαρά απορροφά τους γονείς με τα βρέφη και τα μικρά παιδιά. Πάντα γεμάτη από μεσημέρι έως βράδυ.

Το ποδόσφαιρο
Πολυπολιτισμικές ομάδες αγοριών παίζουν μπάλα το απόγευμα και το βραδάκι και στις δύο πλατείες. Στην πλατεία Μακεδονομάχων το ποδόσφαιρο λαμβάνει χώρα στο κέντρο της πλατείας. Οι προτομές των Μακεδονομάχων χρησιμοποιούνται ως τέρμα. Στην πλατεία Δικαστηρίων το ποδόσφαιρο λαμβάνει χώρα στην προέκταση της Ιουστινιανού, την μαρμαροπλακωστρωμενη έκταση όπου το πρωί παίζουν χαρτιά οι Γεωργιανοί.

Σύγκριση των δύο πλατειών

Η πλατεία Δικαστηρίων παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ποικιλία στο φάσμα χωρών προέλευσης των μεταναστών που συχνάζουν εκεί. Την πολυπληθέστερη ομάδα που οικειοποιείται τους χώρους της αποτελούν οι μετανάστες από τη Γεωργία. Κατά τη διάρκεια της ημέρας η εμφανέστερη δραστηριότητα των ενήλικων και ηλικιωμένων Γεωργιανών ανδρών είναι η χαρτοπαιξία που καταλαμβάνει σχεδόν όλα τα διαθέσιμα καθιστικά από πωρόλιθο. Στις ομάδες ειδικού ενδιαφέροντος που συχνάζουν εκεί οφείλουμε να επισημάνουμε τους εφήβους σκέιμποαρντερς και παρέες που συγκροτούνται γύρω από τη βόλτα με το σκύλο. Η πλατεία έχει επιφάνεια 49000 τετραγωνικά μέτρα, από την οποία μεγάλη έκταση καταλαμβάνουν επιφάνειες πρασίνου και δέντρων.

Η υψηλή αναλογία επιφάνειας πρασίνου ανά άτομο που παρατηρήθηκε στις ώρες αιχμής προσομοιάζει πυκνότητα αστικού πάρκου. Οπως παρατηρήθηκε δεν εμφανίζει κενά οικειοποίησης κατά τη διαρκεια της ημέρας, διαφορετικές ομάδες διαδέχονται η μια την αλλη.

Η πλατεία Μακεδονομάχων δεν παρουσιάζει μεγαλη ποικιλία στο φάσμα χωρών προέλευσης των μεταναστών που συχνάζουν εκεί. Την πολυπληθέστερη ομάδα που οικειοποιείται τους χώρους της αποτελούν οι μετανάστες από την Αλβανία, στη γλώσσα των οποίων και ονομάζεται 'μπάτσα Κορτσάρβε'.

Στις ώρες αιχμής όντας μικρότερη (3600 τετραγωνικά μέτρα) παρουσιάζει πολύ μεγαλύτερη πυκνότητα από την πλατεία Δικαστηρίων. Παρότι από το απόγευμα μέχρι το βράδυ εδαφοκυριαρχούν οι μετανάστες από την Αλβανία, η πλατεία είναι σχεδόν έρημη τις πρωινές ώρες. Αξίζει να σημειωθεί η διαρκής παρουσία της ομάδας των αστέγων.

Οι δύο πλατείες απέχουν δύο οικοδομικά τετράγωνα και συνδέονται μέσω της Εγνατίας και της οδού Ιουστινιανού, σε χρονική απόσταση 5 λεπτών με τα πόδια. Παρατηρήθηκε ότι όταν εξαντλείται η χωρητικότητα της πλατείας Δικαστηρίων σε καθιστικά, παρέες Γεωργιανών εγκαθίστανται στα παγκάκια της πλατείας Μακεδονομάχων παίζοντας χαρτιά.

Ενώ η πλατεία Δικαστηρίων αποτελεί κεντρικό τόπο υπερτοπικής εμβέλειας και υψηλής συμβολικής αξίας για τις κοινότητες των μεταναστών εφόσον περιέχει όλο το φάσμα χωρών προέλευσης και δεν παρουσιάζει κενά δραστηριότητας ενώ η πλατεία Μακεδονομάχων είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους μετανάστες από την Αλβανία.

Ερμηνεία και Αξιολόγηση

Οικειοποίηση των δημοσίων χώρων

Οι δραστηριότητες των θαμώνων των δύο πλατειών διαφοροποιούνται κατά ηλικία, φύλλο και εθνότητα έχοντας ωστόσο κοινό στόχο την ικανοποίηση συλλογικών επιθυμιών μέσω συλλογικής δράσης. Η κατεξοχήν λειτουργία που επιτελείται εδώ είναι η κοινωνική συνεύρεση, οφέλη της οποίας μπορούμε να θεωρήσουμε για τους μετανάστες την αίσθηση του ανήκειν, την ασφάλεια, την ελευθερία έκφρασης, τη συλλογική ταυτότητα, την αλληλεγγύη, την αναψυχή, τη βοήθεια σε θέματα επιβίωσης. Οι χώροι των δύο πλατειών φιλοξενούν συλλογικές δραστηριότητες των μεταναστών που συμβάλλουν στα κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη των ομάδων και που μπορούμε να θεωρήσουμε ως ζωτικά συστατικά της κοινωνικής συνεύρεσης, όπως η συνάντηση με γνωστούς, το ομαδικό παιχνίδι, η χρήση της μητρικής γλώσσας, η ανταλλαγή πληροφορίας, η κουβεντούλα. Η παροχή καταλύματος συλλογικών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στα κοινωνικά-πολιτισμικά οφέλη των αποκλεισμένων ομάδων αποτελεί τον κύριο λόγο οικειοποίησης των δημοσίων χώρων. Παρακάτω εξετάζονται περιβαλλοντικές παράμετροι, φυσικά μορφολογικά χαρακτηριστικά των χώρων των πλατειών, που επηρεάζουν την οικειοποίηση τους από τις ομάδες των μεταναστών.

Τις φυσικές περιβαλλοντικές αυτές παραμέτρους θεωρούμε ως *'αναγκαίες αλλά όχι ικανές'* συνθήκες για την οικειοποίηση των δεδομένων χωρών από τις ομάδες των μεταναστών και μπορούμε να συνοψίσουμε στις εξής:

- Προσβασιμότητα
- Δυνατότητα δημιουργίας θυλάκων προέλευσης, φύλου, ηλικίας, ενδιαφέροντος
- Δυνατότητα διευθέτησης ειδικών δραστηριοτήτων ανά ομάδα

Οι περισσότεροι από τους τακτικούς χρήστες, είτε είναι έλληνες είτε μετανάστες, διαμένουν στην περιοχή του κέντρου, μεταξύ Εγνατίας και Ολυμπιάδος. Υπάρχουν και αρκετοί μετανάστες που επισκέπτονται την πλατεία μια φορά την εβδομάδα, ταξιδεύοντας είτε από την επαρχία η τους υπόλοιπους Δήμους του ΠΣΘ. Τέλος δεδομένης της θέσης των πλατειών εν μέσω μνημείων της Θεσσαλονίκης με τουριστικό ενδιαφέρον εμφανίζονται πολλοί Τουρίστες.

Και οι δύο πλατείες έχουν καλή προσβασιμότητα με χρονική απόσταση από τον τόπο κατοικίας 15' και 5' καθώς και από μέσα δημόσιας συγκοινωνίας.

Παράμετροι Προσβασιμότητας των δύο πλατειών

- Κέντρο της Θεσσαλονίκης
- Δημόσια συγκοινωνία
- Εγγύτητα στις περιοχές κατοικίας
- Εγγύτητα στην αγορά
- Εγγύτητα σε αρχαιότητες

Η δυνατότητα δημιουργίας θυλάκων προέλευσης, φύλου, ηλικίας, ενδιαφέροντος καθώς και η διευκόλυνση ειδικών δραστηριοτήτων ανά υπό-ομάδα εξαρτώνται σαφώς από την προσβασιμότητα της αστικής περιοχής αλλά και από μορφολογικά χαρακτηριστικά του αστικού χώρου.
Οι δύο πλατείες παρέχουν ελεύθερα, άμεσα προσπελάσιμα και σε σχετική αφθονία χωρικά στοιχεία που διευκολύνουν τη διευθέτηση συλλογικών δραστηριοτήτων των ομάδων. Οι παράμετροι διαθεσιμότητας των δυο πλατειών για τη διευθέτηση συλλογικών δραστηριοτήτων συνοψίζεται ως εξής:

Παράμετροι Διαθεσιμότητας των δύο πλατειών

- Σκιά
- Νερό
- Πράσινο
- Εναλλακτικές πορείες
- Ελεύθερες Επιφάνειες
    - Επιφάνειες για κάθισμα
    - Επιφάνειες για τρέξιμο
    - Επιφάνειες για περπάτημα
    - Επιφάνειες για επιτραπέζιο παιχνίδι
    - Κατακόρυφες επιφάνειες

Η διαθεσιμότητα των αστικών χώρων των δύο πλατειών προς τη διευθέτηση ειδικών συλλογικών δραστηριοτήτων υπό-ομάδων επαυξάνεται από την ποικιλομορφία τόσο των χαράξεων των επιφανειών όσο και από τον αστικό εξοπλισμό. Ως δοχεία δραστηριότητας με ποικίλη μορφολογία οι δύο πλατείες επιδέχονται χρηστικούς μετασχηματισμούς για τη βέλτιστη φιλοξενία ειδικών δραστηριοτήτων. Με άλλα λόγια και παραδείγματος χάριν στη διευθέτηση της χαρτοπαιξίας, τα καθιστικά από πωρόλιθο της πλατείας Δικαστηρίων μετασχηματίζονται σε τραπέζια του πόκερ, τα κράσπεδα σε καθίσματα και τα κάγκελα σε υποστηρικτές πλάτης. Στη διευθέτηση του εφηβικού ποδοσφαίρου οι προτομές των Μακεδονομάχων, της ομώνυμης πλατείας μετασχηματίζονται σε 'γωνίες του τέρματος'. Στη διευθέτηση της γυναικείας κουβεντούλας το τοιχίο του παρτεριού στην παιδική χαράς της πλατείας Μακεδονομάχων μετασχηματίζεται σε μακρύ παγκάκι για οκτώ μητέρες με καροτσάκια.
Πέραν των παραδειγμάτων χρηστικού επανασχεδιασμού στοιχείων αστικού εξοπλισμού από τους μετανάστες είναι σημαντικό να συμπεριλάβουμε στις παραμέτρους που επηρεάζουν την οικειοποίηση των χώρων τις αρχές της χάραξης των πλατειών και την τοπολογική οργάνωσή τους. Συνοπτικά στις παραμέτρους ποικιλομορφίας των πλατειών μπορούμε να συμπεριλάβουμε τα εξής:
Παράμετροι ποικιλομορφίας των πλατειών:

- κοιλότητες
- αλληλουχία ανοιχτών χώρων εν σειρά
- αστικός εξοπλισμός που επιδέχεται χρηστικό επανασχεδιασμό
    - Παιδική χαρά
    - Σιντριβάνι
    - Προτομές
    - Φωτιστικά
    - Βρύση
    - Σκαλιά
    - Παγκάκια
    - Παρτέρια
    - Κράσπεδα
    - Τοιχία

Πολύ-πολιτισμική συγκατοίκηση

Δεδομένης της κατ' εξακολούθηση συνύπαρξης ομάδων διαφορετικής χώρας προέλευσης, ηλικίας, φύλλου και ειδικού ενδιαφέροντος στους χώρους των δύο πλατειών μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι δύο αυτές πλατείες παρουσιάζουν υψηλό δείκτη πολυπολιτισμικότητας. Η ανθρωπολογική 'βιοποικιλότητα' που παρουσιάζουν οι δύο πλατείες επί τη βάση της πλούσιας κοινωνικής και πολιτισμικής διαστρωμάτωσης τους μας δίνει αισιόδοξα μηνύματα για τη βιωσιμότητα και την αειφορία του κέντρου της Θεσσαλονίκης ως ζωτικού μητροπολιτικού χώρου και αξίζει να επικεντρώσουμε σ' αυτούς εξερευνώντας περιβαλλοντικές συνθήκες ικανές να ενεργοποιήσουν την κοινωνική δυναμική. Εάν σε ένα αξιολογικό σύστημα επιλογών πολεοδομικής επέμβασης μεταξύ ανοχής, προτροπής, απαγόρευσης της οικειοποίησης των δημοσίου χώρου από μετανάστες επιλέγαμε την προτροπή (προς θεραπεία ίσως της ξενοφοβίας και της αίσθησης εκτοπισμού των γηγενών) θα μπορούσαμε να διαμορφώσουμε νέους σχεδιαστικούς κανόνες που αυξάνουν τη χωρητικότητα των πλατειών πολλαπλασιάζοντας τη διαθεσιμότητα τους και συμβάλλοντας θετικά στην πολύ-πολιτισμική συγκατοίκηση στους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης.